

ФОРМУВАННЯ ЕСТЕТИЧНОГО СМАКУ В УЧНІВ ОСНОВНОЇ ШКОЛИ ЗАСОБАМИ УКРАЇНСЬКОЇ МУЗИКИ

10. Kryvonis Maksym [Tekst] ; Severyn Nalyvaiko : Ist. roman / V.M. Kulakovskiy ; Kyiv, 1998. 560 p. (Ukrainskyi istorychnyi roman) [(Ukrainian historical novel)]. ISBN 966-7276-09-0 [in Ukrainian].
11. Merime, P. (2004). Bohdan Khmelnytskyi: Roman, ist. napys, novely [Bohdan Khmelnytskyi: Novel, history, inscription, short stories]. Trans. from Fr. / Foreword and notes by N.M. Hot; Artist illustrator E.V. Vdovychenko; Artist designer B.P. Bagel. Kharkiv, 511 p. [in Ukrainian].
12. Pro Derzhavnu prykordonnu sluzhbu Ukrainy : Zakon Ukrainy vid 03.04.2003 r. № 661-IV [On the State Border Service of Ukraine: Law of Ukraine dated 04/03/2003 No. 661-IV]. Information of the Verkhovna Rada of Ukraine. 2003. No. 27. Art. 208. [in Ukrainian].
13. Rudenko Ihor Viina tsyvilizatsii: anatomii rosiisko-ukrainskoho konfliktu [War of Civilizations: Anatomy of the Russian-Ukrainian Conflict]. Kyiv, 2020. 436 p. [in Ukrainian].
14. Sokyрко, O. (2008). Konotopska bytva 1659 r. : Triumf v chas Ruiny [The Battle of Konotop in 1659: Triumph in the Time of Ruin]. Kyiv, 72 p. [in Ukrainian].
15. Sun-tszy, U-tszy (2023). Mystetstvo viiny [The Art of War]. translation from English Hrihoriy Latnyk; A treatise on the art of war; translation from English Igor Andruschenko. Kyiv, 144 p. [in Ukrainian].
16. Yurchak, Yu.M. & Parkhomov, O.M. (2023). Intelktualnyi analiz informatsiinoi skladovoi hibrydnoi viiny rosiiskoi federatsii proty Ukrainy v mediaprostori [Intellectual analysis of the information component of the hybrid war of the Russian Federation against Ukraine in the media space]. *Nauka pro tsyvilnyi zakhyst yak shliakh stanovlennia molodykh vchenykh / materialy Vseukrainskoi naukovo-praktychnoi konferentsii kursantiv, studentiv, adiunktiv (aspirantiv) – The science of civil defense as a way of developing young scientists / Proceedings of the All-Ukrainian scientific and practical conference of cadets, students, adjuncts (graduate students)*. Cherkasy: Cherkasy Institute of Fire Safety named after the Heroes of Chernobyl National Center of Ukraine, 2023. (Cherkasy, May 12, 2023). Cherkasy, pp. 354–355. [in Ukrainian].
17. Torichniy, V., Biletska, T., Rybshchun, O., Kupriyenko, D., Ivashkov, Y. & Bratko, A. (2023). Information and propaganda component of the Russian Federation hybrid aggression: Conclusions for developed democratic countries – the experience of Ukraine. TRAMES. No. 25 (75/70). pp. 355–368. DOI:10.3176/tr.2021.75.02. [in English].

Стаття надійшла до редакції 05.07.2024

УДК 37.018.2/025.8:398.8:78:908(477)
DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2024.308807>

Олена Ткаченко, кандидат педагогічних наук, доцент
кафедри музичного мистецтва і методики навчання
Університету Григорія Сковороди в Переяславі
Алла Захарченко, старший викладач кафедри
музичного мистецтва і методики навчання
Університету Григорія Сковороди в Переяславі

ФОРМУВАННЯ ЕСТЕТИЧНОГО СМАКУ В УЧНІВ ОСНОВНОЇ ШКОЛИ ЗАСОБАМИ УКРАЇНСЬКОЇ МУЗИКИ

У статті розглядається проблема створення можливостей формування естетичного смаку у школярів на матеріалах української класичної та народної музики. Охарактеризовано загально-теоретичні підходи до проблеми формування естетичного смаку, які забезпечують ефективність формування важливих якостей учнів на уроках музичного мистецтва, інтегрованого курсу “Мистецтво” та в позаурочний час, вплив на внутрішній світ дитини, формування її смаків і уподобань, що створює позитивне ставлення до навколишнього світу, розвивають творчу уяву та образне мислення.

Ключові слова: естетичний смак; учні основної школи; формування; розвиток загальної мистецької освіти; українська музика; виконавська діяльність; музичне мистецтво; інтегрований курс “Мистецтво”.

Літ. 9.

Olena Tkachenko, Ph.D. (Pedagogy), Associate Professor of the
Musical Art and Teaching Methods Department,
Hryhoriy Skovoroda University in Pereiaslav
Alla Zakharchenko, Senior Lecturer of the Musical Art and
Teaching Methods Department,
Hryhoriy Skovoroda University in Pereiaslav

FORMATION OF AESTHETIC TASTE IN PRIMARY SCHOOL STUDENTS THROUGH UKRAINIAN MUSIC

The article deals with the problem of creating opportunities for the formation of aesthetic taste in schoolchildren on the basis of Ukrainian classical and folk music. The general theoretical approaches to the problem of forming aesthetic taste are characterized, which ensure the effectiveness of the formation of important qualities of students in music lessons, the

ФОРМУВАННЯ ЕСТЕТИЧНОГО СМАКУ В УЧНІВ ОСНОВНОЇ ШКОЛИ ЗАСОБАМИ УКРАЇНСЬКОЇ МУЗИКИ

integrated course “Art” and in extracurricular time, the impact on the inner world of the child, the formation of his tastes and preferences, which creates a positive attitude to the world around him, develops creative imagination and imaginative thinking.

The components of aesthetic taste are clarified. The age peculiarities of primary school pupils in terms of forming their aesthetic taste are revealed. It is emphasized that in the formation of aesthetic taste, spiritual needs are of great importance, which enrich and enhance the culture of primary school students.

The status of Ukrainian music is determined. The understanding of the activity perspective of the influence of Ukrainian music on the formation of aesthetic taste of primary school students is highlighted. It is proved that the formation of the aesthetic taste in primary school students should be carried out by means of Ukrainian music as a single organic process of creative development of the student's personality, education of aesthetic culture in the process of listening to Ukrainian classical and folk music, performing vocal and instrumental works of Ukrainian composers on folk songs, as well as mastering musical knowledge and skills. The article also identifies forms of work with Ukrainian music that are interesting for students. It is clarified that Ukrainian music is invaluable in modern pedagogical practice and is a multifaceted material for use in working with students of general secondary education institutions as a means of forming their aesthetic taste, culture, musical and creative abilities and general development.

Keywords: *aesthetic taste; primary school students; formation; development of general art education; Ukrainian music; performance activity; musical art; integrated course “Art”.*

Постановка проблеми. У сучасному суспільстві, що переживає перетворення в політичній, економічній, соціалній, освітній та культурній сферах, істотного оновлення зазнає система середньої освіти. Процес реформування освіти, який зараз відбувається, передовсім пов'язаний з гуманізацією і демократизацією освіти. В урядових документах “Національній доктрині розвитку освіти України в XXI столітті”, “Національній стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 року” (2013), законі “Про середню освіту” (2019) перед закладами освіти всіх рівнів постають завдання, спрямовані на піднесення естетичної складової у навчанні та вихованні, формуванні у підростаючого покоління естетичної культури, естетичної свідомості, естетичного смаку тощо. Зміст зазначених документів та загальний стан соціально-культурної сфери сьогодні актуалізує проблему духовного збагачення і переосмислення естетичного виховання особистості. Публікації та відгуки вчителів-практиків свідчать, що у багатьох школярів бракує естетичного смаку, який є найважливішим проявом освіти й естетичної культури особистості.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз наукової літератури показує, що проблемою формування естетичного смаку в учнів займаються науковці у сферах філософії, культурології, соціології, психології і педагогіки. Проблеми естетичного смаку у структурі особистості, її ставлення до довкілля присвятили свої дослідження Л. Левчук, В. Стрілько. Питання естетичного виховання та культури школярів засобами музичного мистецтва розглядали О. Маленицька, Г. Падалка, О. Ростовський, О. Щолокова та інші. У сучасній філософсько-естетичній, психолого-педагогічній науковій літературі, зокрема, у працях О. Бурова, В. Бутенка, І. Зязюна, М. Кагана, Л. Калініної, Л. Когана, А. Молчанової, М. Овсянникова, О. Рудницької та інших, естетичний смак розглядається як універсальна, інтегральна й водночас індивідуальна

властивість людини. Наукові дослідження В. Кременя, Л. Овчаренко, М. Ярмаченка доводять залежність розвитку та функціонування естетичного смаку від зовнішніх чинників – соціального середовища, цінностей художньої культури, практики освоєння навколишньої дійсності за законами краси. Незважаючи на теоретичну і практичну значимість названих робіт, проблему формування естетичного смаку учнів засобами української музики в педагогіці вивчено недостатньо.

Мега статті – розкрити теоретичні аспекти сутності естетичного смаку, які забезпечують ефективне формування цих важливих якостей в учнів основної школи на уроках музичного мистецтва, інтегрованого курсу “Мистецтво” та у позаурочний час.

Виклад основного матеріалу. Естетичний смак належить до складних за своєю структурою явищ і тому вимагає системного підходу до осмислення його сутності та особливостей формування і розвитку. Естетичний смак формується у процесі соціокультурного розвитку особистості і у ньому відображається загальний рівень духовного світу індивіда. Естетичний смак є специфічною сферою пізнання, де своєрідний інтелектуальний процес базується на розвиненій людській чуттєвості та системі оцінок. Багато науковців мають своє бачення і дають своє визначення поняття “естетичний смак”. Дослідниця В. Стрілько виокремила сутнісні ознаки естетичного смаку: естетичні потреби, естетичний інтерес, естетична культура, емоційне ставлення до прекрасного, естетична творчість, естетичні почуття, естетичний ідеал, естетичне сприйняття, естетичні знання [9, 69–70]. О. Маленицька тлумачить поняття “естетичний смак” як естетичну норму, що проявляється в справжній діяльності й особистій естетичній оцінці [7]. А Л. Левчук трактує “естетичний смак” як “своєрідну норму естетичної досконалості, що визначає вибірковість особистості щодо явищ дійсності і мистецтва та здатність відчувати прекрасне, переживати хвилювання при зустрічі з ним” [6].

ФОРМУВАННЯ ЕСТЕТИЧНОГО СМАКУ В УЧНІВ ОСНОВНОЇ ШКОЛИ ЗАСОБАМИ УКРАЇНСЬКОЇ МУЗИКИ

Сучасна науковеця Л. Калініна стверджує, що естетичний смак є синтезом складових, які утворюють систему, здатну до самореалізації, вияву адекватної реакції на зовнішні та внутрішні чинники впливу [3, 23–25]. Естетичний смак інтегрує в собі найважливіші вияви ціннісного ставлення і тому розглядається на рівні емоційної, інтелектуальної та практичної активності особистості. Це дало підставу Л. Калініній виділити три складові естетичного смаку особистості учня: *емоційну, інтелектуальну та діяльну*. Зокрема, вона доводить, що “емоційна” складова естетичного смаку учнів – це здатність реагувати на предмети та явища навколишньої дійсності, встановлювати з ними активний емоційно-чуттєвий зв’язок. Оцінка музичного твору передбачає безпосередній емоційний відгук – глибоку емоційну реакцію. Емоційно-естетична оцінка є складною діалектичною єдністю об’єктивного й суб’єктивного. Об’єктивне знаходить відображення у принципах та нормах, які вироблені в музично-історичній практиці і засвоєні учнями. Суб’єктивне як результат активності суб’єкта, що оцінює, відображає індивідуальне ставлення дитини до музики [8, 23–43].

Друга “інтелектуальна” складова пов’язана з народженими музикою образним мисленням, асоціативним уявленням учнів та їх знаннями про закономірності музики як виду мистецтва і передбачає широке оперування конкретно-наочними образами в процесі розв’язання завдань пізнавального, орієнтаційного, творчого й оцінного змісту.

Третя “діяльниста” складова естетичного смаку школяра пов’язана з тим, що своє ставлення до прекрасного учні виявляють у конкретних формах і видах діяльності [3, 23–25].

Водночас на розвиток і формування естетичних смаків впливають внутрішні процеси, пов’язані з такими психологічними виявами, як почуття, відчуття, мислення та діяльність учнів. Заслужують на увагу результати дослідження естетичного смаку Л. Калініної, яка доводить, що є відчуття: прекрасного (в літературі та мистецтві, в природі та суспільстві); піднесеного (в мистецтві); трагічного (в життєдіяльності людей); комічного (почуття гумору, дотепність, сатира, іронія, гротеск, гіперболізація) [3, 23–25]. Це означає, що естетичний смак значною мірою залежить від накопиченого особистістю естетичного досвіду духовного багатства людини.

Отже, можемо резюмувати, що естетичний смак особистості – це здатність індивіда відображати естетичні переваги різних предметів діяльності; втілювати через емоційний відгук естетичне ставлення до цих предметів у формі міркувань “подобається – не подобається”; висловлювати судження про них, тобто оцінювати “красиве чи некрасиве, досконале чи недосконале” тощо.

Ефективність формування естетичного смаку залежить від врахування психолого-педагогічних особливостей певного віку. Учні основної школи – це підлітковий вік, який характеризується виявом досить розвинутих потреб у різних сферах духовного життя, критичного ставлення до людей, які оточують школяра, прагнення до самостійності в оцінках явищ дійсності.

Провідну роль в учнів основної школи відіграє усвідомлення серйозних, важливих для них проблем людського життя, власної системи цінностей, у них відбувається формування смаків. У школярів у цей період виникає коло переживань, пов’язаних зі ставленням до дорослих, спілкуванням з однолітками з яскраво вираженою емоційністю, формується інтерес до молодіжної субкультури, тобто загалом уже в учнів основної школи створюються сприятливі умови для розвитку естетичного мислення.

Підлітковий вік особливо сприятливий до сприйняття творів мистецтва. З цим пов’язані їхні естетичні інтереси і потреби. Саме в цьому віці з’являється здатність тривалий час зосереджувати увагу на слуханні музики. А що більше учні спілкуються з творами музичного мистецтва, то більше у них виникає потреба в спілкуванні з ними та виробляється конкретизований, пов’язаний з діяльністю і вподобаннями своєрідний естетичний ідеал. Знайомство із засобами музичної виразності, жанрами та стилями музичних творів, умовністю поетичного слова допомагає учням в художньо-естетичному розумінні творів музичного мистецтва.

Багато вчених доводять, що естетичний смак як філософська категорія, найбільше проявляється у художньому смаку, пов’язаному зі сприйняттям і переживанням прекрасного. Але такі вчені як Ж. Карташова, Л. Левчук, О. Онищенко наголошують на тому, що художній смак потребує спеціальної підготовки в будь-якій художній діяльності [4, 69–75]. Спеціальна музична освіченість у загальній мистецькій освіті включає знання змісту та форми музичних творів, історії розвитку мистецтва, особливостей засобів виразності тощо [1]. Саме музичне мистецтво має унікальну здатність активізувати емоційну сприйнятливність в учнів ЗЗСО, через переживання збагачувати досвід їх почувань і цим самим розвивати у них ціннісні установки, естетичний смак та загальну культуру. Шкільна програма з музичного мистецтва й інтегрованого курсу “Мистецтво” в закладах загальної середньої освіти надає широкі можливості у формуванні та розвитку естетичного смаку в учнів основної школи через всебічне знайомство з українською музикою, її засобами впливу на слухачів, розкриття її місця та ролі у системі світової культурно-історичної спадщини.

Українська музика – досягнення музичної культури українського народу, результат багатовікового

ФОРМУВАННЯ ЕСТЕТИЧНОГО СМАКУ В УЧНІВ ОСНОВНОЇ ШКОЛИ ЗАСОБАМИ УКРАЇНСЬКОЇ МУЗИКИ

історичного процесу формування і розвитку українських традицій. Це поняття об'єднує український музичний фольклор і класичну музику. Вони є високохудожніми за змістом, глибокоемоційними і різнобічними за засобами виразності, здатні викликати співпереживання, радість, смуток, гнів і непримиренність. Висока художність і доступність надають українській музиці великого педагогічного значення. Найкращі зразки української музики допомагають виховувати в учнів високі моральні, художньо-естетичні, світоглядні якості, розвивають музичну освіту, інтерес до музичного фольклору, естетичний смак, фантазію, природні музично-творчі обдарування.

Яскравими представниками української художньої культури другої половини XVIII ст. є українські композитори М. Березовський, А. Ведель та Д. Бортнянський, які поєднали у своїй творчості тогочасний досвід західноєвропейської музичної культури з національною мелодикою.

Максим Березовський (1745–1777) – український композитор, диригент, співак. Він відомий своїми духовними концертами (найвідоміший “Не отвержи мене во время старости”), інструментальними творами (Соната для скрипки 2 ч. Grave f moll, Sinfonia in C (Presto) – Pratum Integrum Orchestra), Соната для скрипки і чембало у трьох частинах), хоровими творами (“Слава Отцу и Сыну”, четверта частина з літургії “Вірую”).

Артемій Ведель (1767–1810) – композитор сакральної хорової музики, хоровий диригент, співак (тенор), скрипаль, педагог. Найбільш відомими у нього є близько 30 хорових концертів, серед яких: “Доколе, Господи...”, частини з “Літургії”, “Всеношна”, “Покаянне тріо”. Музика А. Веделя дуже лірична і душевна.

Дмитро Бортнянський (1751–1825) – український композитор, співак та диригент. Він створив понад 100 хорових творів (святково-урочистих, ліричних, скорботно-елегічних тощо). Серед них – дві літургії, хорові концерти для одного та двох хорів (чотириголосні та восьмиголосні). Творам Д. Бортнянського притаманні інтонаційне багатство, оригінальність прийомів поліфонічного письма.

Одне з провідних місць в українській музиці належить Григорію Сковороді (1722–1794) – видатному українському філософу-просвітителю, поетові, митцеві, педагогові, обдарованому музиканту, який грав на багатьох інструментах. З музичної спадщини Г. Сковороди збереглися канти “Пастирі милі” та “Ангели, знизжайтеся”, збірка “Сад божественних пісень”. Його мелодії дійшли до нашого часу в різноманітних усних версіях бандуристів і лірників як “сковородинські пісні”.

Творчість українських композиторів II половини XIX – початку XX ст. представлені М. Лисенком, С. Гулаком-Артемівським, М. Леонтовичем,

К. Стеценком, Я. Степовим. Основоположником української національної класичної музики, творчість якого входить до програми музичного мистецтва та інтегрованого курсу “Мистецтво” 5–7 класів, є Микола Лисенко (1842–1912) [5]. Саме М. Лисенко став першим в Україні професіоналом-музикантом. Він писав інструментальну та вокально-хорову музику у таких жанрах, як лірико-побутова опера, комічна опера, історико-героїчна народна драма, дитяча казкова опера, сатирична опера, симфонії, струнні квартет і тріо, а також низка п'єс для фортепіано та інших інструментів. Його дитячі опери “Коза-дереза”, “Пан Коцький”, “Зима і весна” на сюжети народних казок мають форму музичної комедії з розмовними діалогами, складовим компонентом якої є пісня і співігри, які вводять учнів у світ музично-театрального мистецтва. У творчій спадщині М. Лисенка є твори, які спеціально написані для дітей: перший дитячий збірник “Молодощі” (1875), другий – “Збірка народних пісень в хоровому розкладі, пристосованих для учнів молодшого і підстаршого віку у школах народних”, до яких увійшли пісні й танці, призначені для дитячого виконання, хорові обробки українських пісень за різним жанровим тематизмом (історичні, побутові: жартівливі, ліричні, танцювальні й т. п.). Різноманітність вокальної спадщини М. Лисенка формує в учнів почуття прекрасного, почуття любові до рідної Батьківщини, до ближнього, розкривають перед ними кохання як світле і щире почуття та передають душевні переживання, жалю тощо.

Різноманітною та національно колоритною є музика С. Гулака-Артемівського (1813–1873). Через більшість його музичних творів проходить тема народного фольклору, яка проявляється в емоційно насиченій та наспівній мелодії, наближенні її інтонацій та розвитку, ритмічних малюнків до української народної пісні. Навіть таких складний жанр, як опера, він зробив доступним, цікавим і досі найулюбленішим через написану ним оперу лірико-комічного характеру “Запорожець за Дунаєм”. Це народний, реалістичний твір про український побут, історію та культуру. Зокрема, “Пісня Карася” є зразком, де літературний текст має велике смислове значення, а музичний супровід допомагає розкрити та зрозуміти його. Корисними та цікавими для учнів старшого шкільного віку є його пісні “Спать мені не хочеться” та “Стоїть явір над водою”, у яких приваблюють мелодійність, задушевність, теплота, серйозна та яскрава передача образів, інтонаційна спорідненість супроводу з українським народним мелосом, глибина, правдивість передачі художньо-образного змісту.

Музична спадщина таких видатних українських композиторів, як М. Леонтович, К. Стеценко, Я. Степовий, також потребує великої уваги на

ФОРМУВАННЯ ЕСТЕТИЧНОГО СМАКУ В УЧНІВ ОСНОВНОЇ ШКОЛИ ЗАСОБАМИ УКРАЇНСЬКОЇ МУЗИКИ

заняттях музичного мистецтва, інтегрованого курсу “Мистецтво” та в позаурочний час з учнями основної школи. Зокрема, особливістю музичної творчості Миколи Леонтовича (1877–1921) було аранжуванням власних обробок народних пісень. У його творчому доробку є велика кількість ліричних, історичних (козацьких), обрядових пісень, а також інструментальна музика, в основі якої проходять теми народних пісень.

Кирило Стеценко (1882–1922) – видатний композитор, педагог, хоровий диригент, музичний критик та музично-громадський діяч. Найбільш відомими його піснями є “Ой чого ти, дубе”, “Вечірня пісня”. Його твори передають драматичні сторони людського життя, відчуття кохання або кривди, отримання насолоди від передачі музично-пейзажних замальовок.

Яків Степовий (1883–1921) – композитор (автор музичних збірок для дітей, до яких увійшли цикли “Барвінки” (на слова українських поетів) та “Пісні настрою” (на слова О. Олесья)), майстер солоспівів, засновник Державного вокального квартету. Я. Степовий писав музику на ліричні вірші М. Рильського. Найвідомішими є його романси “Три шляхи”, “Утоптала стежечку” на слова Т. Шевченка, “Степ” на текст М. Чернявського, “Розвійтеся з вітром” на слова І. Франка, “Досить невільня думка мовчала” на сл. Лесі Українки та інші. Деякі романси передають національно-демократичні настрої композитора, висловлюють протест проти поневолення, гноблення та розкривають тяжке життя народу.

Український музичний фольклор є джерелом знань про навколишній світ і стає необхідною умовою національно-патріотичного виховання дитини, орієнтує на успішне навчання та здоровий спосіб життя [2, 87–88]. За підбір якісного музичного матеріалу для слухання та виконання велика відповідальність покладається на вчителів музичного мистецтва, інтегрованого курсу “Мистецтво”. Формування естетичного смаку в учнів основної школи відбувається у самому процесі слухання та виконання музичних творів, що є результатом їхніх потреб у вираженні свого внутрішнього світу. Згідно з програмою “Мистецтво” (авт. Л. Масол та інші), цікавою формою роботи для учнів в урочний та позаурочний час є аранжування зазначеної вище народної та академічної української музики з відображенням етнічних мотивів у класичній і сучасній музиці (підручник для 5–7 класів – Тема “Музичне мистецтво у нашому житті”).

Естетичний смак в учнів основної школи проявляється у тому, що вони отримують задоволення та духовну насолоду від зустрічі зі справжньою красою в мистецтві, житті чи побуті. При сприйманні того чи того музичного твору в учнів активізуються асоціації – зорові, слухові, змістові, дотикові, створюючи неповторну картину індивідуального

сприймання. Тому асоціації, які виникають під час прослуховування музичних творів, можуть бути надзвичайно широкими. Всі вони відіграють значну роль в образно-художньому усвідомленні твору та ставленні до нього.

Для ефективного формування та розвитку естетичного смаку, зовнішнього ознайомлення з творами мистецтва недостатньо. Дуже важливим є практичні, наочні приклади, аналіз спільних та відмінних рис, культурно-історичної та соціальної цінності з урахуванням виняткових особливостей кожного музичного твору. Виконуючи безпосередньо українські народні пісні, учні стають споживачами та співавторами мистецького процесу, набувають необхідного художньо-творчого досвіду. Атмосфера творчості в урочний та позаурочний час посилює доброзичливе ставлення та стимулює мотивацію до слухання і продукування творів української музики. Впливаючи на почуття та викидаючи їх, прекрасне народжує думки, формує інтереси не тільки до української музики, а і до національного мистецтва загалом.

Висновки. Отже, загальнотеоретичний аналіз проблеми дослідження уможливив визначити зміст естетичного смаку, його структуру, особливості його становлення в підлітковому віці. Естетичний смак особистості – це невід’ємна складова структури естетичної свідомості, яка становить здатність індивіда відображати естетичні переваги різних предметів дійсності, втілювати в емоційній формі естетичне ставлення до них; висловлювати судження про них, тобто оцінювати; реально відображати її в естетичній діяльності. Підлітковий вік особливо сенситивний до сприйняття творів мистецтва. Результати наукових досліджень та педагогічний досвід вчителів засвідчують, що лише через систематичне спілкування з музичним мистецтвом можна навчити школярів відчувати красу і гармонію музичного твору, розвинути оцінне ставлення до творів мистецтва і навколишнього середовища, що є основою формування естетичного смаку. Українська музика композиторів XVIII–XX ст. М. Березовського, А. Веделя, Д. Бортнянського, Г. Сквороди, М. Лисенка, С. Гулака-Артемовського, К. Стеценка, Я. Степового та інших, яка поєднує у собі традиційну духовну музику з українським музичним фольклором і несе глибокі філософські ідеї, має невичерпні можливості впливу на духовний світ учнів основної школи та є ефективним засобом формування їх естетичного смаку.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гукова В.В. Світова музична література. Перший рік навчання : навчальний посібник для спеціалізованих навчальних закладів. Київ : Мелосвіт, 2006. 172 с.
2. Іваницький А.І. Історичний синтаксис фольклору. Проблеми походження, хронологізації та декодування народної музики. Вінниця : Нова книга, 2009. 403 с.

ФОРМУВАННЯ ЕСТЕТИЧНОГО СМАКУ В УЧНІВ ОСНОВНОЇ ШКОЛИ ЗАСОБАМИ УКРАЇНСЬКОЇ МУЗИКИ

3. Калініна Л.А. Проблема формування естетичних смаків особистості у сучасних педагогічних дослідженнях. *Рідна школа*. 2008. № 5. С. 23–25.

4. Карташова Ж.Ю. Формування музичного смаку майбутнього вчителя музичного мистецтва у процесі інструментально-виконавської підготовки. *Педагогічна освіта: теорія і практика*: збірник наукових праць. Кам'янець-Подільський, 2018. Вип. 24 (1-2018). Ч. 2. С. 69–75.

5. Корнілова О.В. Уроки музичного мистецтва у 7 і 8 класах загальноосвітніх навчальних закладів: навчально-методичний посібник. Київ: Літерал ЛТД, 2008. 176 с.

6. Левчук Л.Т. Західноєвропейська естетика ХХ століття: навч. посібник. Київ: Либідь, 1997. 224 с.

7. Маленицька О.А. Формування естетичного смаку старшокласників засобами народних звичаїв та обрядів: дис. ... канд. пед. Наук: 13.00.01. Київ, 1995. 180 с.

8. Миропольська Н.Є. Уроки художньо-естетичного циклу в школі: навч. посібник. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2006. 240 с.

9. Стрілько В.В. Формування естетичних смаків старшокласників у роботі загальноосвітньої школи. Харків: Колегіум, 2011. С. 69–70.

REFERENCES

1. Hukova, V.V. (2006). *Svitova muzychna literatura. Pershyi rik navchannia: navchalnyi posibnyk dlia spetsializovanykh navchalnykh zakladiv* [World music literature. The first year of study: a study guide for specialized educational institutions]. Kyiv, 172 p. [in Ukrainian].

2. Ivanytskiy, A.I. (2009). *Istorychnyi syntaksys folkloru. Problemy pokhodzhennia, khronolohizatsii ta dekoduvannia narodnoi muzyky* [Historical syntax of folklore. Problems of origin, chronology and decoding of folk music]. Vinnytsia, 403 p. [in Ukrainian].

3. Kalinina, L.A. (2008). *Problema formuvannia estetychnykh smakiv osobystosti u suchasnykh pedahohichnykh doslidzhenniakh* [The problem of the formation of aesthetic tastes of the individual in modern pedagogical research]. *Native school*. No. 5, pp. 23–25. [in Ukrainian].

4. Kartashova, Zh.Yu. (2018). *Formuvannia muzychnoho smaku maibutnoho vchytelia muzychnoho mystetstva u protsesi instrumentalno-vykonavskoi pidhotovky* [Formation of the musical taste of the future music teacher in the process of instrumental and performing training]. *Pedagogical education: theory and practice. Collection of scientific works*. Vol. 24 (1–2018). Part 2, Kamianets-Podilskiy. pp. 69–75. [in Ukrainian].

5. Kornilova, O.V. (2008). *Uroky muzychnoho mystetstva u 7 i 8 klasakh zahalnoosvitnikh navchalnykh zakladiv: navchalno-metodychnyi posibnyk* [Musical art lessons in 7th and 8th grades of general educational institutions: educational and methodological guide]. Kyiv, 176 p. [in Ukrainian].

6. Levchuk, L.T. (1997). *Zakhidnoevropeiska estetyka XX stolittia: navch. posibnyk* [Western European aesthetics of the 20th century: education. manual]. Kyiv, 224 p. [in Ukrainian].

7. Malenytska, O.A. (1995). *Formuvannia estetychnoho smaku starshoklasnykiv zasobamy narodnykh zvychaiv ta obriadiiv* [Forming the aesthetic taste of high school students by means of folk customs and rites]. *Candidate's thesis*. Kyiv, 180 p. [in Ukrainian].

8. Myropolska, N.Ye. (2006). *Uroky khudozhno-estetychnoho tsyклу v shkoli: navch. Posibnyk* [Lessons of the artistic and aesthetic cycle at school: teaching. manual]. Ternopil, 240 p. [in Ukrainian].

9. Strilko, V.V. (2011). *Formuvannia estetychnykh smakiv starshoklasnykiv u roboti zahalnoosvitnoi shkoly* [Formation of aesthetic tastes of high school students in the work of a comprehensive school]. Kharkiv, pp. 69–70. [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 27.06.2024

“Якщо я в будь-що і вірю, так тільки в культуру. Культура, якщо вдуматися, ґрунтується зовсім не на цікавості, а на любові до досконалості; культура – це пізнання досконалості. Люди культури – справжні апостоли рівності”.

*Метью Арнольд
англійський поет і культуролог*

“Нехай наші очі бачать в людях найкраще, серця вибачають найгірше, а душі не втрачають віри”.

*Ельчин Сафарлі
сучасний азейбаржанський письменник*

“Немає нічого вищого і прекраснішого, ніж давати щастя багатьом людям”.

*Людвіг ван Бетховен
німецький композитор і піаніст*

